

**ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING KASBIY
KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

Gaybulova Gulnora Sadullayevna

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kasbiy kompetentligini zamonaviy yondashuvlar asosida rivojlantirish metodikasi tahlil qilingan. Maqolada kompetensiya va kasbiy kompetentlik tushunchalarining mazmun-mohiyati, ularning tarkibiy komponentlari (kognitiv, amaliy-operatsion, motivatsion, aksiologik, refleksiv) yoritilgan hamda kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan, innovatsion-raqamli, integrativ va STEAM yondashuvlarining mazmuni ochib berilgan. Tadqiqot natijalari sifatida "Case-Stady" metodi, virtual laboratoriyalar, simulyatsiya vositalari va Web platformalar (Moodle, Google Classroom, Edmodo) asosida talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, kasbiy kompetentlik, zamonaviy yondashuvlar, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion va raqamli texnologiyalar, case-stady, STEAM, virtual laboratoriya, oliy ta'lim.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasida ta'kidlanganidek, kasbiy ta'limni xalqaro standartlar asosida rivojlantirish, xorijiy davlatlarning ilg'or ta'lim dasturlarini joriy etish hamda jahon talablariga javob beradigan mutaxassislar tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [1]. Kredit-modul tizimida talabalarning katta qismi mustaqil ta'lim orqali bilim egallashi nazarda tutilgani sababli, ularda kasbiy kompetentlikni zamonaviy yondashuv va texnologiyalar asosida rivojlantirish dolzarb pedagogik muammoga aylanmoqda [3].

Tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kasbiy kompetentligini zamonaviy yondashuvlar kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan, innovatsion-raqamli, integrativ va STEAM yondashuvlari asosida rivojlantirish metodikasini ishlab chiqish va asoslashdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqqan holda quyidagi vazifalar belgilandi: kompetensiya va kasbiy kompetentlik tushunchalarining ilmiy-nazariy mazmunini tahlil qilish; zamonaviy

yondashuvlarning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillarini aniqlash; nazariy va amaliy mashg'ulotlarda ushbu yondashuvlarni tatbiq etish metodikasini ishlab chiqish.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida pedagogik-psixologik va ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, umumlashtirish hamda pedagogik kuzatish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini kompetensiyaviy va tizimli yondashuvlar tashkil etadi, bunda kasbiy kompetentlik bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning integrativ birligi sifatida talqin qilinadi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kasbiy kompetentlikning tarkibiy tuzilmasi beshta komponentdan iborat ekanligi asoslandi: kognitiv (kasbiy bilimlar tizimi), amaliy-operatsion (ko'nikma va malakalar), motivatsion (kasbga qiziqish), aksiologik (kasbiy qadriyatlar) va refleksiv (o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati) komponentlar. Ushbu komponentlarning uyg'un rivojlanishi talabaning kelajakdagi kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirishini ta'minlaydi [2].

Zamonaviy yondashuvlar orasida kompetensiyaviy yondashuv talabalarga tayyor bilim berish o'rniga ularni mustaqil faoliyatga tayyorlashga qaratilgan bo'lsa, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabani ta'lim jarayonining markaziy subyekti sifatida qaraydi [5]. Innovatsion-raqamli yondashuv esa o'quv materiallarini raqamli texnologiyalar simulyatsiya dasturlari, virtual laboratoriyalar va interaktiv platformalar vositasida boyitishni nazarda tutadi [4].

Amaliy tatbiq sifatida biofizika va tibbiy-biologik fizika fanlari misolida "Case-Study" metodining bosqichlari (muammoni qo'yish, ma'lumotlarni tahlil qilish, yechim variantlarini ishlab chiqish, bahs-munozara, amaliy bosqich, refleksiya) ishlab chiqildi [8]. Shuningdek, STEAM yondashuvi asosida biologik suyuqliklarda yopishqoqlik koeffitsientini aniqlash mavzusi bo'yicha motivatsiya, fan asoslari, qurilma loyihasi, amaliy ish, hisoblash-tahlil va taqdimot bosqichlaridan iborat metodik model taklif etildi [6]. MATLAB, Python kabi kompyuter dasturlari, virtual laboratoriyalar hamda Moodle, Google Classroom, Edmodo kabi Web platformalarning qo'llanilishi talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog'lash, faolligini oshirish va kasbiy kompetentligini samarali rivojlantirish imkonini berishi aniqlandi [7].

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish tizimlilik, izchillik va uzviylik, faollik, individual yondashuv, natijadorlik hamda innovatsionlik tamoyillariga asoslangan holda tashkil etilganda yuqori samara beradi. Zamonaviy yondashuvlar, xususan innovatsion-raqamli va STEAM yondashuvlarini nazariy, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari tizimiga izchil tatbiq etish oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarning

zamonaviy mehnat bozori talablariga javob beradigan kasbiy kompetentligini shakllantirishning muhim omili hisoblanadi. Ishlab chiqilgan metodika kelgusida turli yo'nalishdagi ta'lim muassasalarida amaliyotga tatbiq etilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi, 2025-yil 26-dekabr.
2. Yusupova A.A., Kamalova S.R. Malaka va kompetensiyalarni baholash: o'quv qo'llanma. – Toshkent, 2023.
3. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.N., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent, 2022.
4. Mironova S.P., Olxovskaya Ye.B., Sapegina T.A. Innovatsionniye texnologii v professionalnoy podgotovke bakalavrov: monografiya.
5. Tolipov O'.Q. Pedagogik texnologiya va mahorat. – Toshkent, 2019.
6. O'sarov J.E. Tayanch va fanga oid kompetensiyalar asosida ta'lim mazmunini takomillashtirish va o'quvchilar kompetentligini rivojlantirish (fizika fanini o'qitish misolida): ped. fan. dok. diss.
7. Sharipova Sh.X. Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirish: PhD diss. avtoref.
8. Antonov V.F. va boshq. Biofizika laboratoriya amaliyotiga oid ilmiy yondashuvlar.